Mavzu: Davlat byudjetining iqtisodiyotdagi ahamiyati

Reja:

Kirish

Mavzuning dolzarbligi. Xalqaro munosabatlar shuni ko’rsatmoqdaki, davlat byudjeti muayyan mamlakatdagi ijtimoiyi-qtisodiy munosabatlarni ham ifodalaydi. Jamiyatning iqtisodiy tuzumi, davlatning tabiati va faoliyatiga qarab davlat byudjeti mohiyati, uning daromadlari va harajatlari xususiyati hamda tarkibi turlicha bo‘ladi. Sanoati rivojlangan mamlakatlarda davlatning iqtisodiyot, ishlab chiqaruvchi, milliy daromadni taqsimlash va qayta taqsimlashga faol aralashuvi davlat byudjeti mavqeining oshishiga sabab bo‘ladi, milliy daromad davlat ixtiyorida yig‘iladi va uning byudjet orqali qayta taqsimlanadigan qismi ko‘payadi.

Kurs ishining maqsadi: Davlat byudjeti davlat ixtiyoridagi pul fondlarining taqsimlanishini bildirib, u davlat moliyasining bosh bo‘g‘ini hisoblanadi.

Kurs ishining vazifalari quyidagilardan iborat:

Davlat byudjetining iqtisodiyotdagi ahamiyatini o’rganish;

Kurs ishi obyekti: O’zbekiston Respublikasi moliyaviy organ davlat byudjeti hisoblanadi

Kurs ishi predmeti: Davlat byudjetida bozor munosabatlari muhim ahamiyatga ega

Kurs ishining qisqacha tavsifi. Kurs ishi tarkibi, uchta savollar, xulosa va foydalanilgan adabiyotlar ro’yxatidan iborat.

1. **Davlat byudjeti haqida tushuncha**

Budjet munosabatlari davlatning markazlashtirilgan pul mablagʻlari jamgʻarmasida moddiylashadi. Bu jamgʻarma taqsim qilinishi sababli uning shakllanishi va sarflanishi qiymat xarakati orqali ifoda etiladi. Bu jarayon davlat tomonidan yigʻiladigan va sarflanadigan pul resurslari oqimlari kurinishiga ega boʻladi.

Oʻz iqtisodiy mohiyatiga koʻra davlat budjeti — bu iqtisodiyot, ijtimoiy-madaniy tadbirlar, mudofaa va davlat boshqaruvi extiyojlarini moliyalashga moʻljallangan budjet jamgʻarmasini shakllantirish hamda, undan foydalanish masalalarida milliy daromadni qisman milliy boylikni ham qayta taqsimlash borasida davlat bilan yuridik va jismoniy shaxslar oʻrtasida yuzaga keladigan pul munosabatlaridir.

Davlat byudjeti — davlat pul mablagʻlarining (shu jumladan davlat maqsadli jamgʻarmalari mablagʻlarining) markazlashtirilgan jamgʻarmasi boʻlib, unda daromadlar manbalari va ulardan tushumlar miqdori, shuningdek moliya yili mobaynida aniq maqsadlar uchun ajratiladigan mablagʻlar sarfi yoʻnalishlari va miqdori nazarda tutiladi;

Byudjet — bu davlat va mahalliy oʻz-oʻzini boshqarish vazifalari va funksiyalarini moliyaviy ta’minlash uchun moʻljallangan pul mablagʻlari jamgʻarmalarini toʻplash va sarflash shaklidir. Byudjet defitsiti daromadlarni oshib ketganda va mamlakatning moliyaviy sog'lig'ini ko'rsatganda paydo bo'ladi. Hukumat odatda byudjet tanqisligi so'zlarini tadbirkorlik yoki jismoniy shaxslarga emas, balki xarajatlarni nazarda tutadi. Hisoblangan defitsitlar davlat qarzini shakllantiradi. Byudjet defitsitining asosiy xavf-xatarlaridan biri inflyatsiya bo'lib, u narx darajasining doimiy o'sishi hisoblanadi. Qo'shma Shtatlarda byudjet taqchilligi Federal Rezervning inflyatsiya darajasini pasaytiradigan iqtisodiyotga ko'proq pul tushirishiga olib kelishi mumkin. Natijada, iqtisodiy faoliyatning kamida olti oy davom etadigan pasayishini anglatadigan turg'unlik yuz beradi. Byudjet tanqisligining davom etishi inflyatsiyaga uchragan pul-kredit siyosatiga olib kelishi mumkin

2.**Davlat byudjetining ijtimoiy-iqtisodiy hayotdagi o`rni**

Bozor munosabatlariga o'tish davrida ijtimoiy va iqtisodiy jarayonlarni nazorat qilishda davlatning roli va ahamiyati keskin o'zgaradi. Bozor sharoitida boshqaruvning ma'muriy-buyruqbozlik usullaridan farqli o'laroq, davlatning iqtisodiyotga aralashuvi ancha cheklangan va birinchi navbatda bozor mexanizmining uzluksiz ishlashini ta'minlash, ishlab chiqaruvchi kuchlarni rivojlantirish, mamlakatning mudofaa qobiliyatini mustahkamlash, global muammolarni hal qilishga yo'naltirilgan bo'lishi kerak. shuningdek, ijtimoiy jihatdan oqilona taqsimlash va qayta taqsimlash orqali aholining eng zaif qatlamlarini iqtisodiy qo'llab-quvvatlash va ijtimoiy himoya qilish. ijtimoiy mahsulot va milliy daromad.

Bozordagi ijtimoiy, siyosiy, ishlab chiqarish, ekologik muammolarni hal qilishda iqtisodiy jarayonlarni davlat tomonidan tartibga solishning eng muhim vositasi bu byudjet mexanizmi.

Davlat yalpi ichki mahsulot va milliy daromadni byudjetga qayta taqsimlash orqali davlatning bozor mexanizmiga mos keladigan ijtimoiy ishlab chiqarish va iqtisodiy nisbatlarini shunday tuzilishini yaratishga intiladi. Byudjet mexanizmi orqali davlat mamlakatning iqtisodiy o'sishi, ijtimoiy sohani kuchaytirish, ilmiy-texnikaviy rivojlanish sur'atlarini jadallashtirish, ishlab chiqarishning moddiy-texnik bazasini tubdan qayta jihozlash, innovatsion jarayonlarni rivojlantirish, ishsizlikni kamaytirish va bandlikni oshirish kabi makroiqtisodiy jarayonlarning rivojlanishiga ta'sir ko'rsatishi mumkin.

Iqtisodiyotni davlat tomonidan tartibga solish byudjet siyosatining ustuvorliklarini o'zgartirish asosida amalga oshirilishi mumkin, ular tobora tezkor va mavjud muammolarni hal qilishdan jamoat faoliyatining turli sohalarini qamrab oluvchi uzoq muddatli va maqsadli dasturlarni ishlab chiqish va izchil amalga oshirishga o'tishi kerak.

Bozor sharoitida byudjet mexanizmini ishlab chiqish byudjetning ishbilarmonlik muhiti va tadbirkorlarning ishbilarmonlik faolligi darajasiga tobora ta'sir ko'rsatishi, iqtisodiyotni monopoliyadan chiqarish, uning xususiy sektorini rivojlantirish, ishlab chiqarishni xususiylashtirish va hokazo soliq, byudjet ssudalari kabi moliyaviy vositalar orqali amalga oshirilishi kerak.

3.O`zbekistonda davlat byudjetini takomillashtirishga qaratilgan chora-tadbirlar

Moliyaviy ulkan xilma-xillikda ma'lum umumiy xususiyatlarda farq qiluvchi alohida sohalarni ajratish mumkin. Shunday qilib, yalpi ijtimoiy mahsulotning tannarxini taqsimlashning alohida sohasi davlatda korxonalar, tashkilotlar, muassasalar va aholi bilan rivojlanayotgan moliyaviy munosabatlar natijasida shakllanadi. Ushbu munosabatlar umumiy bo'lib, ular taqsimot jarayonida vujudga keladi, davlat ajralmas ishtirokchidir va ijtimoiy ehtiyojlarni qondirish uchun mo'ljallangan mablag'larning markazlashtirilgan fondini shakllantirish va ulardan foydalanish bilan bog'liq . Moliyaviy munosabatlarning ushbu umumiyligi davlat byudjeti deb ataladigan kontseptsiyaning iqtisodiy tarkibini tashkil etadi .

Davlat byudjeti chunki iqtisodiy munosabatlar majmui ob'ektivdir. Taqsimotning mustaqil sohasi sifatida mavjudligi ob'ektiv ravishda ijtimoiy ishlab chiqarishni o'zi tomonidan belgilanadi, uning rivojlanishi uchun tegishli markazlashtirilgan resurslar kerak bo'ladi. Mablag'larning markazlashtirilishi umuman iqtisodiyotning ishlashini ta'minlash uchun xalq xo'jaligida uzluksiz aylanishni tashkil qilish uchun zarurdir. Xarajatlarni taqsimlashning aniq byudjet sohasi mavjudligi ham davlatning tabiati va funktsiyalari bilan belgilanadi. Davlat ustuvor tarmoqlarni moliyalashtirish, butun jamiyatda ijtimoiy-madaniy tadbirlarni o'tkazish, mudofaa muammolarini hal qilish va davlat boshqaruvining umumiy xarajatlarini qoplash uchun markazlashtirilgan mablag'larga muhtoj.Shunday qilib,

Iqtisodiy rivojlanishning hozirgi bosqichida markazlashtirilgan moliyaviy resurslar davlatga ijtimoiy ishlab chiqarishning zarur sur'atlari va nisbatlarini ta'minlashga, uning tarmoq va hududiy tuzilishini yaxshilashga, iqtisodiyot tarmoqlarini rivojlantirishning ustuvor dasturlari uchun zarur mablag'larni shakllantirishga va katta ijtimoiy o'zgarishlarni amalga oshirishga imkon beradi. Moliyaviy markazlashtirish tufayli mablag'lar iqtisodiy va ijtimoiy rivojlanishning muhim sohalariga, davlatning iqtisodiy va ijtimoiy siyosatini muvaffaqiyatli amalga oshirish uchun shart-sharoitlarni tayyorlashga yo'naltirilmoqda.

4.Xulosa

Xulosa qilib shuni aytish mumkinki,davlat byudjeti bozor iqtisodiyoti, investitsiya, va boshqa omillar bilan bog’liqdir.

Biz ijtimoiy hayotda ko'p tilga oladigan davlat byudjeti va davlat maqsadli jamg'armalari byudjetlari loyihalari ijtimoiy-iqtisodiy rivojlantirish ustuvorliklari, moliya yiliga mo'ljallangan makroiqtisodiy ko'rsatkichlar prognozi hamda soliq va byudjet siyosatining asosiy yo'nalishlari asosida tuziladi. Byudjet daromadlari esa byudjetga beg'araz tushgan va qaytarib olinmaydigan pul mablag'lari hisoblanadi.

Davlat byudjeti daromadlarining asosiy qismi soliqlar hisobiga shakllantirilib, yig'ilgan mablag'lar jamiyat manfaati, xalq hayotini yaxshilash maqsadida turli sohalarga yo'naltiriladi. Biroq 2020-yilning og'ir kelishi, ayniqsa, koronavirus pandemiyasi dunyo mamlakatlari qatori yurtimizda ham ko'pgina rejalarni amalga oshirishga jiddiy salbiy ta'sir ko'rsatdi. Ayrim sohalarda belgilangan mablag'larning o'z vaqtida ajratilishi bilan bog'liq qator muammolar yuzaga keldi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Mirzaliyeva S.S. Davlat byudjetini takomillashtirish chora-tadbirlar

2. Vaxobov A.V. va boshqalar. Xorijiy investitsiyalar. Fquv qoʻllanma. Toshkent: Moliya., 2010.

3. . Papava Vladimer. (2007). The Immortal idea of a free economic zone,

4. Georgian Foundation for Strategic and International Studies, 1-16.

5. Kim Young Rae. (2009). The study on issues related between limits of land development and total control restriction system in the actual conditions within capital region, Seoul National University of Technology.

Internet saytlari

5. Investitsiyalar va tashqi savdo vazirligi: www.mift.uz

6.Investitsiyalar va tashqi savdo vazirligi huzuridagi Xorijiy investitsiyalarni jalb etish agentligi: www.invest.gov.uz

7. Davlat statistika qo'mitasi: www.stat.uz

8. Moliya vazirligi: www.mf.uz